

کمیته ساماندهی تحقیقات کووید-۱۹ در کشور

شماره ویژه، تغییر سریع کاربری و پاسخ مراکز تحقیقاتی

نقش مرکز تحقیقات مدل سازی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی شهر کرد در پاندمی کووید-۱۹ (Best Practice)

مقدمه

یکی از پنج وظیفه اصلی سازمان بهداشت جهانی (WHO) شکل دادن به برنامه تحقیق و تحریک تولید، مستندسازی، انتشار و استفاده از دانش برای تأمین، حفظ و ارتقای سلامت مردم است. این عملکرد بر اهمیت مدیریت دانش برای تدوین استراتژی های بهداشتی در سطح ملی و جهانی و عملکرد کارآمد سیستم های بهداشتی تأکید می کند. اهمیت روش ها و ابزارهای مدیریت دانش برای بهبود اثربخشی و کارایی نظام سلامت پرواضح است. ارائه دانش مناسب برای گروه های هدف (سیاستگذاران، پزشکان، کارشناسان، مدیران سیستم های بهداشتی و مردم) در قالب مناسب و تقویت سیستم های بهداشتی و بهبود نتایج اهمیت ویژه ای دارد. این اهمیت در دوران اپیدمی ها و به ویژه در پاندمی کووید-۱۹ اهمیت دوچندانی دارد.

اگرچه دانش مورد نیاز، ممکن است در ذهن افراد وجود داشته باشد، اما همیشه می توان از آن بهره برد یا ممکن است در قالب هایی وجود داشته باشد که توانایی افراد در دانستن آن یا یافتن آن، محدود باشد. این امر بر نیاز تصمیم گیرندگان، متخصصان بهداشت، جوامع و کارکنان نظام سلامت تأکید می کند تا بتوانند در مورد تجربیات آنچه در این زمینه کار می کند و درس آموخته ها، دانش پیدا کنند، بهترین روش (Best Practice) را استفاده و به اشتراک بگذارند. در شناسایی بهترین روش ها از معیارهای اثربخشی، کارایی، مرتبط بودن، رعایت اصول اخلاقی، پایداری و امکان تکثیر، مشارکت شرکا و جامعه و تعهد سیاسی استفاده می شود. این معیارها در گزارشات سازمان جهانی بهداشت مورد توجه و معرفی شدند.

طبق تعریف، بهترین روش باید حداقل اثربخشی را داشته باشد. علاوه بر آن بهترین روش، به احتمال قوی معیارهای کارایی، مرتبط بودن، رعایت صداقت و اصول اخلاقی و معیارهای دیگر را همزمان دارد. البته یک بهترین روش لازم نیست که تمام معیارهای فوق را داشته باشد، زیرا این می تواند هر چیزی باشد که بدون استفاده از منابع بی رویه، به طور کامل یا جزئی، نتیجه می دهد و می تواند در ارائه درس های آموخته شده مفید باشد. بهترین روش می تواند مربوط به اجرای یک برنامه، یک پروژه، سیاست، قانون گذاری، یک استراتژی، فعالیت، یک کتابچه راهنما و غیره باشد.

در این گزاره برگ به نمونه عملی یک بهترین روش در مرکز تحقیقات مدل سازی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد پرداخته می شود. اقداماتی که با بکارگیری انگیزه، تجربه، تخصص، دلسوزی و کمک به نظام سلامت، استفاده از ظرفیت موجود و بدون هیچ گونه هزینه ای برای مرکز تحقیقات مذکور و دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، در شرایط اپیدمی کرونا انجام و مستندسازی آنها از ابتدا تاکنون انجام و در دسترس قرار گرفته است.

عنوان بهترین روش و اقدام	عملکرد و مستندسازی فعالیت های مرکز تحقیقات مدل سازی در سلامت، معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد در دوران پاندمی کووید-۱۹
تاریخ شروع فعالیت ها و تیم	از هفته اول اسفندماه ۱۳۹۸، همکاری با ریاست دانشگاه، معاونت بهداشتی، معاونت درمان، کمیته اپیدمیولوژی کووید-۱۹، معاونت آموزش، معاونت پژوهشی، بسیج جامعه پزشکی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، صدا و سیما و خبرگزاری ها، شبکه های مجازی فعال، انجمن اپیدمیولوژی ایران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تیم مدل سازی دانشگاه اکسفورد، سازمان جهانی بهداشت
مقدمه	در شرایط عادی و عام از جمله مهمترین وظایف یک مرکز تحقیقاتی می توان به توسعه، پرورش و به کارگیری دانش بشری در زمینه های بهداشتی، درمانی و آموزش پزشکی کشور، انجام پژوهش های بنیادی و کاربردی منظور جوابگویی به نیازهای کشور، جمع آوری، تنظیم و طبقه بندی اسناد، مقالات و مدارک مربوطه، تربیت نیروی انسانی محقق در علوم پزشکی با همکاری دانشگاه های علوم پزشکی کشور، تربیت، تشویق و به کارگیری محققین در رشته های علوم پزشکی و کوشش در جلب توجه و همکاری با مراکز تحقیقاتی و اجرایی مربوطه در داخل کشور اشاره نمود. بنابراین انتظار می رود مراکز تحقیقاتی کشور با تبادل تجربیات و راه حل های غلبه بر مشکلات دوران پاندمی کووید-۱۹ با یکدیگر بهره مند شده و در شرایط اضطراری بیشتر از قبل به حل مشکلات نظام سلامت کمک نمایند. با این حال، یکی از موانع قابل توجه در به اشتراک گذاری دانش و استفاده مجدد از تجربه، فرهنگ محدود مستندسازی و به اشتراک گذاری اطلاعات و دانش در مراکز تحقیقاتی کشور است. این مرکز علاوه بر فعالیت های خویش، مستندسازی عملکرد کمیته اپیدمیولوژی کووید-۱۹ را انجام داد.
پیاده سازی، فعالیت ها و یافته های روش برتر و مستندسازی ها	۱) توانمندسازی کارکنان عضو کمیته های اپیدمیولوژی در شهرستان های ده گانه استان با همکاری معاونت بهداشتی دانشگاه و برگزاری کارگاه های حضوری و مجازی ۴ جلسه ۲) جمع آوری آمار و اطلاعات بیماری در قالب فرم های اکسل و ارسال به کمیته کشوری اپیدمیولوژی کووید-۱۹ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ۳) شرکت اعضا در برنامه های صدا و سیما استانی و روابط عمومی دانشگاه و طرح موضوعات اپیدمیولوژی بیماری، روش های ترکیبی پیشگیری / خطر اپیدمی کرونا برای مردم ۴) عضویت بعنوان رئیس کمیته اپیدمیولوژی دانشگاهی کووید-۱۹ در جلسات ستاد دانشگاهی مبارزه با کرونا ۵) دبیری کمیته اپیدمیولوژی و هماهنگی جلسات دانشگاه های علوم پزشکی اصفهان، یزد، کاشان و شهرکرد در کلان منطقه هفت ۶) انتخاب رئیس مرکز به عنوان عضو کمیته مشورتی علمی مبارزه با بیماری های عفونی و کرونا در ستاد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با ابلاغ مقام عالی وزارت و شرکت در جلسات مشورتی ستاد کرونای کشور ۷) تهیه متون آموزشی، مدلسازی و تحلیل های GIS و تهیه گزارشات اپیدمیولوژی (هفته نامه / روزگار) با مشارکت دانشجویان و اساتید گروه اپیدمیولوژی و آمار زیستی دانشکده بهداشت به تعداد ۱۷ شماره و بیش از ۳۰۰ برگ ۸) همکاری در ارائه وینار آموزشی تصمیم گیری برای مادران و زنان باردار برگزار شده توسط معاونت آموزشی دانشگاه ۹) استفاده از ظرفیت بسیج جامعه پزشکی استان و همکاری در تهیه متون علمی و مشارکت اعضا گروه علمی پژوهشی بسیج ۱۰) مستندسازی عملکرد کمیته اپیدمیولوژی و انتشار در صفحه الکترونیکی مرکز و اطلاع رسانی به ذینفعان و ذیربطان با نامه ریاست دانشگاه ۱۱) تهیه، انتشار و بروز رسانی مجموعه اسلاید های اپیدمیولوژی بیماری های عفونی / کرونا ۱۲) ارائه اپیدمیولوژی کووید-۱۹ و مدل سازی هادر وینار معاونت آموزشی دانشگاه ۱۳) تهیه محتواهای علمی و گزارشات اپیدمیولوژی و بررسی بیماری در سطح استان، ایران و جهان و ارایه به سیاستگذاران و مدیران به تعداد ۲۰ گزارش بالغ بر ۱۵۰ صفحه ۱۴) تهیه تراکت آموزشی برای مردم ۱۵) تهیه کلیپ آموزش پیشگیری از کرونا برای مردم و دانشجویان ۱۶) همکاری در ۱۵ طرح تحقیقاتی مصوب در زمینه کرونا ۱۷) چاپ چهار مقاله با افیلیشن مرکز ۱۸) ارائه سخنرانی مدلسازی کووید-۱۹ و پیش بینی در ایران در وینار دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه ۱۹) ترجمه کتاب قرنطینه در مرداد ماه ۹۹ و ارسال به دبیرخانه ستاد ملی مبارزه با کرونا در وزارت بهداشت ۲۰) برنامه ریزی برای برگزاری وینار آموزشی در تاریخ ۳۱ بهمن ۹۹ با سخنرانی اپیدمیولوژیست دانشکده بهداشت دانشگاه ملی استرالیا ۲۱) همکاری با گروه اپیدمیولوژی و آمار زیستی دانشگاه برای میزبانی نشست فصلی انجمن علمی اپیدمیولوژیست های ایران در تاریخ ۱۸ اسفندماه ۱۳۹۹ با موضوع دیجیتال اپیدمیولوژی، داده ها و مدل سازی و کاربرد نرم افزارهای جغرافیایی در مراقبت بیماری ها
اثربخشی	رسیدن به نتایج قابل اندازه گیری برای ۲۱ عنوان برنامه اجرایی، تولیدات، تقاضاها و ارائه مشاوره به سیاستگذاران و مدیران نظام سلامت و رضایتمندی آنها، مجموعه باز دیده ها و دانلودها از صفحات الکترونیک مرکز از ابتدای اپیدمی تاکنون بیش از بیست هزار نفر بوده است.
کارایی	فرصت انطباق مرکز با شرایط بحران، انسجام و به نتیجه رسیدن مجموعه فعالیت ها، در دسترس قرار گرفتن مستندات و ارایه خدمات بدون صرف منابع و زمان
ارتباط	مرکز تحقیقات مدل سازی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد در دو بستر و پنجاه و سومین جلسه شورای گسترش دانشگاه های علوم پزشکی کشور در تاریخ ۱۳۹۵/۲/۲۶ مجوز فعالیت گرفت. این مرکز نوپا، جوان و بدون داشتن ردیف بودجه از شروع اپیدمی کووید-۱۹ در ایران فعالیت های قابل توجهی را در زمینه اولویت ها در پاندمی، تولید و مدیریت دانش و مستندسازی فعالیت ها در راستای کمک به کنترل اپیدمی ارایه نموده و اولویت اصلی مرکز بوده است که به عنوان "عملکرد برتر" یا بهترین اقدام یک مرکز تحقیقاتی قابل توجه برای الگوبرداری است.
صداقت و رعایت اصول اخلاقی	این مرکز در تمام گزارشات و مستندسازی ها اصول اخلاق در پژوهش و صداقت را رعایت نموده و به موقع، فوری و با دریافت کد اخلاق در پژوهش از تاریخ ۱۳۹۷/۱۲/۲۰ به صورت حرفه ای و با اولویت اپیدمی کرونا، با احترام به جمعیت و جامعه به تولید و انتشار اطلاعات معتبر پرداخته و یافته ها را به ترجمان دانش تبدیل و در اختیار سیاستگذاران، مدیران، کارکنان نظام سلامت و مردم قرار داده است.
پایداری و امکان تکثیر	این روش در همه مراکز تحقیقات کشور قابل اجراست. این روش با حداقل منابع موجود، قابلیت استفاده، تکثیر و انتشار را دارد.
مشارکت شرکا و جامعه	همه بخش های نظام سلامت در دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد و به ویژه کمیته اپیدمیولوژی کووید-۱۹ در تولید روش، مستندات مفید در روند مبارزه، مقابله و کنترل اپیدمی کووید-۱۹ مشارکت داشتند. مشارکت سطوح مختلف نظام سلامت و بیماران در شکل گیری این روش مستندسازی و همکاری درون و بین بخشی نقش تعیین کننده داشته است.
تعهد سیاسی	یکی از اهداف خاص نظام سلامت در شرایط اضطراری، ساماندهی و جهت دهی پژوهش های کاربردی و به حداکثر رساندن تأثیر دانش صریح و ضمنی، از جمله تحقیقات بهداشتی و دانش تجربی، از طریق به اشتراک گذاری و استفاده مؤثر از دانش در مراکز تحقیقات علوم پزشکی است. زربادر شرایط اضطراری مانند اپیدمی کووید-۱۹ کارکردهای قبلی مراکز کمرنگ شده و فرایندهای جاری متوقف و یا آهسته انجام می شوند. این روش در سطح دانشگاه و ملی مورد حمایت است.
درس آموخته ها	بدون جلب مشارکت همه ذینفعان یک روش برتر شکل نمی گیرد. حمایت مسئولین ارشد و همکاری بخش ها بسیار مهم است. کمبود منابع و برخی ناهماهنگی ها جدی و برخی بی مهری ها وجود داشت. اما تجربه، استانداردسازی فعالیت ها، کارگروهی، صبوری، دلسوزی، ایثار، علاقه و انگیزه و صرف وقت فراوان از مؤلفه های تأثیرگذار و غلبه بر مشکلات بود.
نتیجه گیری	یک مرکز تحقیقات دانشگاهی در شرایط بحران باید به سایر بخش های نظام سلامت کمک نماید. بخش های اجرایی نظام سلامت باید مبتنی بر شواهد تصمیم گیری نمایند. باید در دادن داده ها به پژوهشگران مراکز تحقیقات فرآیندهای تعریف و شفاف گردد. استفاده از گزارشات معتبر مراکز تحقیقات به نفع مردم و مدیران نظام سلامت است. استقلال مراکز، حذف واسطه گری ها و بوروکراسی اداری، استفاده از ظرفیت های موجود، مستندسازی فعالیت ها و بهره مندی از خدمات مراکز تحقیقات در شرایط بحران نیاز اساسی است. واگذاری کمیته ها و کارگروه های مختلف برنامه های سلامت در دانشگاه ها به مراکز تحقیقات مرتبط یک پیشنهاد قابل اجرا و یکی از بهترین روش ها برای ادغام پژوهش در نظام سلامت است.
شاخص های مهم و اطلاعات بیشتر	مدیریت بکار رفته در این روش و استفاده از ظرفیت موجود یک نوآوری در جریان اپیدمی بود. معتبر بودن، قابل مشاهده بودن، مزیت استفاده از روش و سودمندی، ساده بودن، سازگاری با همه مراکز تحقیقات دانشگاه ها برای پیاده سازی، قابلیت تکرار و ارزیابی، پیشنهادات مشخص برای کنترل اپیدمی (از جمله تشکیل سپاه بهداشت در هفته اول اسفندماه ۹۸) و متناسب با شرایط و تلاش های انجام گرفته در مستندات تهیه شده در وب سایت مرکز تحقیقات مدل سازی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد https://mhrc.skums.ac.ir در دسترس است.

References

- 1- A Guide to Identifying and Documenting Best Practices in Family Planning Programmes. Geneva: World Health Organization; 2017. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.
- 2- Ahmadi A, Fadaei Y, Shirani M, Rahmani F. Modeling and forecasting trend of COVID-19 epidemic in Iran until May 13, 2020. Med J Islam Repub Iran. 2020;34:27.
- 3- Ahmadi A, Kheiril S, Mohammadian-Hafshejani A, Raeisi H, Mosavi M, Sharifi H. The accuracy of "Preliminary estimation of the novel coronavirus disease (COVID-19) cases in Iran: A modelling analysis based on overseas cases and air travel data". Int J Infect Dis. 2020 Jun;95:319-320
- 4- Modeling in Health Research Center website, Shahrekord University of Medical Sciences, Shahrekord, 2021, accessed 25 January[<https://mhrc.skums.ac.ir/>]
- 5- Academic committee on COVID-19 Epidemiology, Shahrekord University of Medical Sciences, IR Iran. 2019-2021